

MỘT SỐ ĐẶC TRƯNG CỦA CỘNG ĐỒNG CHĂM THEO ISLAM GIÁO Ở VIỆT NAM

Tóm tắt: Bài viết dựa trên những tư liệu thu thập được trong quá trình khảo sát thực tế tại các tỉnh Nam Trung Bộ và Nam Bộ, nơi có đông người Chăm theo Islam giáo tập trung sinh sống, từ đó khái quát mô hình tổ chức của cộng đồng này, đồng thời chỉ ra những đặc trưng cơ bản của cộng đồng này. Các đặc trưng đó là: mô hình tổ chức của cộng đồng Chăm theo Islam giáo chịu sự chi phối của hai yếu tố là tính tôn giáo (Islam giáo) và tính dân tộc (truyền thống mẫu hệ). Từ sự chi phối của hai yếu tố này đã đưa đến những đặc trưng của cộng đồng này: tôn giáo là yếu tố ảnh hưởng chủ đạo trong đời sống của người Chăm theo Islam giáo trên mọi phương diện; tôn giáo cũng là yếu tố quan trọng giúp cộng đồng gắn kết, hỗ trợ lẫn nhau; cộng đồng Islam giáo ở các địa bàn khác nhau có những đặc trưng khác nhau về mức độ ảnh hưởng của tôn giáo, văn hóa, hay đặc trưng về nghề nghiệp, lối sống...; cộng đồng Islam giáo ở Việt Nam ôn hòa so với cộng đồng Islam giáo ở các quốc gia khác và những năm gần đây gia tăng ảnh hưởng của người Kinh đối với cộng đồng Chăm theo Islam giáo.

Từ khóa: Người Chăm; Islam giáo; mô hình tổ chức; đặc điểm; Việt Nam.

Dẫn nhập

* Viện Nghiên cứu Tôn giáo, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.
Bài viết là sản phẩm của đề tài cấp Nhà nước: “Cộng đồng Islam giáo ở Việt Nam hiện nay: Thực trạng, xu hướng biến đổi và gợi ý chính sách”, do Viện Nghiên cứu Tôn giáo chủ trì thực hiện, PGS.TS. Chu Văn Tuấn làm chủ nhiệm.
Ngày nhận bài: 08/01/2022; Ngày biên tập 15/3/2022; Duyệt đăng: 20/5/2022.

Người Chăm ở Việt Nam là một dân tộc có những đặc thù gắn chặt chẽ với truyền thống văn hóa và niềm tin tôn giáo của họ. Trong các dân tộc ít người ở Việt Nam, người Chăm là cộng đồng có tỷ lệ người theo tôn giáo cao nhất, gấp hơn 4,5 tỷ lệ theo tôn giáo của bình quân các dân tộc ít người ở Việt Nam (với 76,4% số người Chăm có theo một tôn giáo nào đó so với 17% số người dân tộc ít người có theo tôn giáo). Người Chăm ở Việt Nam chủ yếu theo Hồi giáo (bao gồm Islam giáo và Bà ni)¹ và đạo Bà La Môn (chiếm tới 98,4% số người Chăm có tôn giáo). Hai tôn giáo này có sự ảnh hưởng, chi phối đến mọi mặt trong đời sống của cộng đồng này, tạo nên cộng đồng dân tộc – tôn giáo gắn bó hết sức chặt chẽ². Mỗi tôn giáo với những đặc thù riêng của nó đã tạo nên bản sắc và đặc trưng của cộng đồng này. Với người Chăm theo Islam giáo, tôn giáo chi phối đến mọi mặt của đời sống. Do tiếp xúc thường xuyên với Islam giáo thế giới nên sinh hoạt tôn giáo của cộng đồng Chăm Islam khá thống nhất với Islam giáo quốc tế. Nhưng bên cạnh đó, cộng đồng này lại mang nhiều dấu ấn riêng của người Chăm ở Việt Nam khi Islam giáo được truyền vào đây. Bài viết này, qua tư liệu thu thập được từ các chuyên khảo sát của đề tài cấp Nhà nước *Cộng đồng Islam giáo ở Việt Nam hiện nay: Thực trạng, xu hướng biến đổi và gợi ý chính sách* tại các tỉnh có đông người Chăm Islam cư trú sẽ chỉ ra mô hình tổ chức và những đặc trưng cơ bản của cộng đồng Chăm theo Islam giáo ở Việt Nam hiện nay.

1. Mô hình tổ chức của cộng đồng Chăm theo Islam giáo

Theo số liệu từ cuộc Tổng điều tra Dân số và Nhà ở do Tổng cục Thống kê thực hiện, tính đến thời điểm 01/4/2019, trên địa bàn cả nước có 178.948 người Chăm, tương ứng 46.573 hộ gia đình, với tỷ lệ giới tính tương đối đồng đều là 87.838 nam giới (chiếm 49,1%) và 91.110 nữ giới (chiếm 50,9%). Phần lớn người Chăm sinh sống khu vực nông thôn với 149.939 người, chiếm 83,8% tổng số người Chăm tại Việt Nam. Trong đó, khu vực Bắc Trung Bộ và Duyên hải Nam Trung Bộ có đông người Chăm cư trú nhất với 136.812 người, chiếm 76,5% dân số Chăm cả nước; tiếp đến là vùng Đông Nam Bộ với 26.437 người (chiếm 14,8%) và Đồng bằng sông Cửu Long với 13.170 người (chiếm 7,4%). Một số ít người Chăm sinh sống rải rác ở

Tây Nguyên (2.211 người tương ứng 1,2%), đồng bằng sông Hồng (229 người, tương ứng 0,1%) và Trung du và miền núi phía Bắc (89 người, tương ứng 0,04%). Phân bố theo địa phương, người Chăm tập trung đông nhất ở hai tỉnh Ninh Thuận (67.517 người, tương ứng 37,7%) và Bình Thuận (39.557 người, tương ứng 22,1%)³. Đây cũng là vùng người Chăm có đời sống kinh tế phát triển tốt hơn so với vùng người Chăm khác và người Chăm ở đây mang đậm dấu ấn văn hóa Chăm truyền thống với hai tôn giáo chủ đạo là đạo Bà La môn và Bà ni (riêng Ninh Thuận có một bộ phận nhỏ là Islam giáo). Trong khi đó, người Chăm ở các tỉnh Nam Bộ chủ yếu theo Islam giáo, ứng xử trong môi trường xã hội, tập tục chịu sự chi phối mạnh mẽ của giáo luật, nhưng vẫn duy trì được nhiều nét văn hóa truyền thống, thể hiện trong hình thái cư trú, tổ chức đời sống hay hoạt động kinh tế - xã hội của cộng đồng.

Mô hình tổ chức của cộng đồng Chăm theo Islam giáo chịu sự chi phối của hai yếu tố: *tính tôn giáo* (Islam giáo) và *tính dân tộc* (truyền thống mẫu hệ). Người Chăm theo Islam giáo ở Việt Nam cũng hình thành hai nhóm mà sự chi phối của hai yếu tố tôn giáo và dân tộc có sự khác nhau. Trong khi người Chăm Islam ở khu vực miền Trung còn lưu giữ được nhiều yếu tố văn hóa cổ truyền⁴, điển hình là truyền thống mẫu hệ, thì người Chăm ở An Giang và các tỉnh Nam Bộ chịu ảnh hưởng rõ nét chế độ phụ hệ bởi tôn giáo Islam của họ.

Xét theo ảnh hưởng của tôn giáo, mô hình tổ chức của cộng đồng người Chăm theo Islam giáo được tổ chức xoay quanh trung tâm là Thánh đường. Trong khi với những người Chăm ảnh hưởng của truyền thống mẫu hệ, ở đó quan hệ gia đình, dòng tộc là sợi dây liên kết các thành viên với nhau thì người Chăm theo Islam giáo ảnh hưởng nhiều hơn bởi chế độ phụ hệ và giáo lý tôn giáo, đề cao cộng đồng Islam giáo và quan hệ láng giềng với hình thức tổ chức đời sống quy tụ quanh thánh đường⁵. Với tín đồ Chăm Islam giáo, Thánh đường được xem như trung tâm của đời sống tôn giáo và thể tục của toàn thể cộng đồng. Các gia đình Chăm Islam sống quần tụ xung quanh thánh đường. Thánh đường không chỉ là nơi để tín đồ đến cầu nguyện, hành lễ mà còn là nơi hội họp, tổ chức các lễ trọng của Islam

giáo hay các nghi lễ vòng đời người cho thành viên trong gia đình. Các sinh hoạt cơ bản, quan trọng nhất của cộng đồng đều gắn với thánh đường. Thánh đường không chỉ là trung tâm sinh hoạt của cộng đồng Chăm Islam mà còn là một đơn vị “quản lý tín đồ” của tôn giáo này. Mỗi Thánh đường đều thành lập nên một Ban quản trị Thánh đường. Các Ban quản trị Thánh đường thường có từ năm đến chín thành viên, do tín đồ Islam sinh hoạt tại Thánh đường đó bầu ra, đại diện cho tín đồ điều hành các công việc chung của cộng đồng tín đồ tại đó. Một số Thánh đường còn là nơi đặt trụ sở làm việc của Ban Đại diện Cộng đồng Hồi giáo các địa phương. Ngoài ra, tại mỗi thánh đường đều có tổ chức các lớp học để dạy chữ Arab và kinh Qur'an cho trẻ em. Với người Chăm Islam, Thánh đường không chỉ đơn thuần là một cái “vỏ vật chất”, là “cơ sở tôn giáo” mà còn như một “biểu tượng thiêng” có vai trò điều chỉnh mọi sinh hoạt của tín đồ.

Theo quy định của Islam giáo thì phụ nữ không nên đến Thánh đường, do đó, phần lớn phụ nữ Chăm theo Islam giáo làm lễ và cầu nguyện tại nhà. Ở một số địa phương, phụ nữ có thể đến làm lễ và cầu nguyện tại các Surao (tiểu thánh đường) được xây dựng dành cho phụ nữ. Một số khác, họ cũng có thể thực hiện tại Thánh đường nếu ở đây có khu vực được ngăn riêng dành cho phụ nữ bằng tường hay rèm (như ở Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh, Ninh Thuận). Các cuộc khảo sát của chúng tôi tại mười hai tỉnh có đông tín đồ người Chăm theo Islam giáo chỉ ghi nhận thấy chủ yếu là đàn ông và trẻ em nam đến Thánh đường.

Xét theo ảnh hưởng của chế độ mẫu hệ - được xem như truyền thống văn hóa dân tộc của người Chăm, cũng là yếu tố tạo nên nét đặc sắc, riêng khác của người Chăm theo Islam giáo ở Việt Nam so với tín đồ Islam giáo trên thế giới, mô hình tổ chức của cộng đồng này còn ghi rõ nét dấu ấn của chế độ mẫu hệ, đặc biệt qua các sinh hoạt trong gia đình người Chăm. Vai trò của người phụ nữ được thấy qua các khía cạnh, như: người chủ gia đình, quyết định các vấn đề của gia đình, hôn nhân theo mẫu hệ, con cái theo họ mẹ, người phụ nữ nắm giữ vai trò quyết định kinh tế,... Dưới ảnh hưởng của chế độ mẫu hệ, người Chăm sinh sống tập trung theo các ‘đại gia đình’ tính

theo dòng họ về phía mẹ. Tuy nhiên, mô hình tổ chức của cộng đồng Chăm theo Islam giáo ở các vùng khác nhau mà tính tôn giáo hay tính dân tộc mạnh mẽ hơn. Thậm chí ở cùng một tỉnh nhưng tính tôn giáo và tính dân tộc của cộng đồng Chăm theo Islam giáo cũng có sự khác nhau. Ví dụ, như ở Đồng Nai, theo nhận xét của một cán bộ Ủy ban Mặt trận tổ quốc tỉnh, “người Chăm ở xã Xuân Hưng (huyện Xuân Lộc) cho thấy “tính tôn giáo” mạnh hơn, “tính dân tộc” nhẹ hơn, trong khi người Chăm ở xã Bình Sơn (huyện Long Thành) thì tính tôn giáo và tính dân tộc tương đối hài hòa, cân bằng”⁶. Việc chịu ảnh hưởng khác nhau như thế nào là do mối quan hệ của cộng đồng Chăm Islam đó với các cộng đồng Islam giáo khác (người Chăm Islam ở Xuân Hưng nhận sự hỗ trợ và chịu ảnh hưởng của Hội Trăng lưỡi liềm đỏ Thổ Nhĩ Kỳ và cộng đồng Islam giáo ở An Giang, trong khi người Chăm Islam ở Bình Sơn nhận sự hỗ trợ từ cộng đồng Islam giáo ở Thành phố Hồ Chí Minh), “vì hai Thánh đường có nguồn gốc khác nhau” nên sinh hoạt tôn giáo và việc giữ gìn truyền thống văn hóa Chăm cũng khác nhau. Bên cạnh đó, theo quan điểm của một cán bộ địa phương thì “Cộng đồng Chăm theo Islam giáo ở Bình Sơn thường xuyên tổ chức được các sinh hoạt về dân tộc mặc dù cộng đồng này ít người hơn và xuất phát điểm của họ khác hơn. Liệu rằng có phải do cộng đồng họ ít người hơn nên họ làm tốt hơn hay do địa phương ở đó làm tốt hơn vì ít người hơn thì phía Nhà nước cũng dễ quan tâm, giúp đỡ hơn”⁷. Và cũng do tính tôn giáo mạnh mẽ nên việc cộng đồng Chăm theo Islam giáo rất ít xảy ra tình trạng tín đồ bỏ đạo, cải đạo.

Dù chịu ảnh hưởng bởi yếu tố nào thì người Chăm theo Islam giáo ở Việt Nam vẫn luôn thực hiện nghiêm những quy định về giáo lý, giáo luật của Islam giáo, thể hiện qua việc thực hành nghiêm túc năm bốn phận đức tin của họ. Mô hình tổ chức của cộng đồng Chăm theo Islam giáo chịu sự chi phối mạnh mẽ của đời sống tôn giáo, ở đó các yếu tố thuộc về niềm tin, thực hành tôn giáo và cộng đồng gắn bó chặt chẽ với nhau. Niềm tin chung vào Thượng đế Allah làm cho cộng đồng này gắn bó chặt chẽ với nhau hơn trên cả hai phương diện tôn giáo và thế tục. Đồng thời, các sinh hoạt tôn giáo mang tính tập thể

đòi hỏi các thành viên của cộng đồng thường xuyên tiếp xúc, trao đổi và giúp đỡ lẫn nhau.

2. Đặc trưng của cộng đồng Chăm theo Islam giáo

Người Chăm theo Islam giáo ở Việt Nam là một cộng đồng tôn giáo - dân tộc với nhiều đặc thù riêng, được cấu thành bởi cả hai yếu tố dân tộc và tôn giáo. Do đó, cộng đồng này vừa mang đặc điểm của người Chăm, lại vừa mang đặc điểm của người Islam giáo, đồng thời còn có những đặc thù riêng do sự kết hợp, tiếp biến giữa văn hóa dân tộc và tôn giáo cũng như ảnh hưởng bởi môi trường sống của cộng đồng.

Thứ nhất, tôn giáo là yếu tố ảnh hưởng chủ đạo trong đời sống của người Chăm theo Islam giáo trên mọi phương diện: học tập, làm ăn, văn hóa, xã hội, chính trị, từ sinh hoạt cá nhân cho đến tập thể. Trong đó, niềm tin là yếu tố quan trọng nhất chi phối cách ứng xử của các thành viên trong cộng đồng với nhau. Tùy thuộc vào niềm tin của mỗi tín đồ sâu sắc hay chỉ mang tính hình thức sẽ quyết định cách ứng xử của người đó. Trong xã hội của người Chăm theo Islam, mối quan hệ của các thành viên với nhau dựa rất nhiều vào niềm tin của họ đối với Thượng đế Allah và niềm tin vào mỗi cá nhân. Việc đúng – sai của mỗi người đã có sự phán xét của Thượng đế Allah. Ứng xử dựa trên niềm tin vào Thượng đế và niềm tin giữa các cá nhân với nhau như một quy tắc bất thành văn trong cộng đồng người Chăm theo Islam giáo. Dưới đây là một ví dụ khi phỏng vấn một thành viên của Ban quản trị Thánh đường 101, tỉnh Ninh Thuận về việc làm thế nào để xác định được một con bò dùng trong lễ Qur'ban là đủ 2 tuổi:

Hỏi: Con bò đó là phải đủ tuổi, tức là phải trên hai tuổi?

Đáp: Đúng rồi, trên hai tuổi.

Hỏi: Tức là cái đấy là quy định chung, bắt buộc đúng không ạ?

Đáp: Đúng rồi.

Hỏi: Nhưng làm thế nào để biết con bò đó đủ hai tuổi? Anh có ghi chép ngày tháng nó sinh ra đâu mà biết?

Đáp: Không ghi.

Hỏi: Vậy tại sao mình lại biết?

Đáp: Mình hỏi ông chủ nó thì biết. Nếu ông chủ của nó nói đủ hai tuổi thì là nó đủ hai tuổi.

Hỏi: Tức là mình tin vào họ?

Đáp: Ừ.

(PVS, C.V.N., nam, Ban Quản trị Thánh đường 101, tỉnh Ninh Thuận)

Bên cạnh yếu tố tôn giáo thuộc về niềm tin thì sinh hoạt tôn giáo và cộng đồng tôn giáo cũng đóng vai trò hết sức quan trọng, chi phối đời sống của cộng đồng Chăm theo Islam giáo. Niềm tin và các sinh hoạt tôn giáo luôn có mối quan hệ hai chiều, niềm tin dẫn hướng cho các sinh hoạt tôn giáo, ở chiều ngược lại, các sinh hoạt này – gọi cách khác là thực hành tôn giáo chính là biểu hiện của niềm tin. Một trong các sinh hoạt tôn giáo rất được cộng đồng Chăm Islam giáo coi trọng là học giáo lý Islam giáo, qua đó bồi đắp niềm tin cho các thành viên trong cộng đồng. Tại mỗi thánh đường đều có trường hoặc lớp dạy giáo lý. Lớp học không giới hạn hay phân biệt tuổi tác nên không chỉ có trẻ em đến đây học giáo lý mà nhiều người lớn tuổi cũng vẫn đến tham dự các lớp học này. Thường các lớp học thường được tổ chức sau giờ làm việc khoảng 18h đến 20h hàng ngày để tất cả mọi người đều có thể tham gia học hoặc diễn ra vào kỳ nghỉ hè của học sinh dành cho các tín đồ là học sinh có thể học toàn thời gian. Một người Chăm Islam từng là Imâm tại Thánh đường 66 Đông Du tại Thành phố Hồ Chí Minh cho biết:

“Những người già quá thì họ không muốn học nữa, họ chỉ đến nghe mình giảng thôi chứ không cầm sách lên để học nữa. Nhưng những người từ 30 tuổi, 40 tuổi hay cả 50 tuổi họ vẫn mang sách đến học. Vào dịp hè thì tất cả các em nhỏ đều đến học giáo lý” (PVS, nam, sinh năm 1978, Đồng Nai).

Việc học giáo lý không chỉ diễn ra ở Thánh đường. Nhiều tín đồ Islam giáo cho biết họ vẫn thường tranh thủ dành thời gian rảnh giữa các công việc để học giáo lý hay đọc Kinh Qur'an. Có tới 78,9% số người được hỏi trong nghiên cứu của chúng tôi cho biết khi rảnh họ dành thời gian đọc hoặc nghe đọc Kinh Qur'an và có 37,5% số tín đồ

cho biết bản thân họ dành thời gian rảnh để học giáo lý qua internet hoặc thầy dạy đạo. Chia sẻ với chúng tôi, có những người không biết chữ phổ thông do không được đi học phổ thông nhưng lại đọc được hết Kinh Qur'an vì họ được học tiếng Ả rập ở Thánh đường. Kinh Qur'an đóng vai trò quan trọng trong đời sống tín đồ. Đó không chỉ là những giáo điều, tín điều của Islam giáo mà còn cung cấp cho các tín đồ của nó tri thức về mọi mặt cuộc sống, từ ăn ở, sinh hoạt hàng ngày cho đến cách ứng xử trong các mối quan hệ xã hội.

Thứ hai, tôn giáo là yếu tố quan trọng giúp cộng đồng gắn kết, hỗ trợ lẫn nhau. Sự gắn kết, hỗ trợ lẫn nhau của người Chăm theo Islam giáo được thể hiện rất rõ qua các hoạt động trong tháng lễ Ramadan hay một số dịp lễ của người Islam giáo. Việc giúp đỡ lẫn nhau và giúp đỡ những người khó khăn hơn mình rất được coi trọng trong giáo lý của Islam giáo và họ có nhiều quy định để nhắc nhở tín đồ về trách nhiệm đối với cộng đồng của mình. Ví dụ trong lễ cắt tóc, đặt tên cho trẻ sơ sinh, số tóc sau khi cắt được cân lên quy ra số lượng bạc tương ứng, dùng để phân phát cho người nghèo. Hay trong dịp lễ Qur'ban, không nhiều gia đình có khả năng kinh tế để mua bò, phần lớn bò dùng làm lễ là do họ nhận được từ sự hỗ trợ của các tín đồ Islam giáo khác (chủ yếu là từ các tổ chức Islam giáo quốc tế). Việc giúp đỡ lẫn nhau của tín đồ Chăm Islam thấy được rất rõ ở những nơi có nhiều người hoàn cảnh khó khăn hay những thời điểm thiên tai, dịch bệnh. Điển hình như khi đời sống của nhiều người Chăm Islam đang bị ảnh hưởng nghiêm trọng bởi đại dịch Covid-19 thì việc giúp đỡ lẫn nhau thường xuyên diễn ra. Thường các khoản tiền hay hiện vật được các cá nhân hay tổ chức tài trợ gửi đến thông qua Ban quản trị Thánh đường và từ đó được phân phát đến những người gặp hoàn cảnh khó khăn. Ban Quản trị Thánh đường có trách nhiệm lên danh sách những cá nhân/ hộ gia đình được nhận tài trợ mỗi đợt và trao tận tay họ (đến tận nhà hoặc tập trung tại Thánh đường). Việc này diễn ra hết sức công tâm và được ghi chép lại cẩn thận. Việc giúp đỡ những người khác còn thể hiện rất rõ ở một trong năm trụ cột đức tin của họ đó là việc làm Zakat (bố thí) hàng năm. Một điểm khác cho thấy tôn giáo tạo nên sự gắn kết giữa các thành viên trong cộng đồng và giữa các cộng đồng Islam giáo đó chính là việc xây dựng các thánh đường

Islam giáo. Nhiều Thánh đường Islam giáo ở Việt Nam được xây dựng với kinh phí chủ yếu là do các tổ chức Islam giáo trong và ngoài nước giúp đỡ. Còn tín đồ tại chỗ chủ yếu bỏ công sức để xây dựng thánh đường. Khi một cộng đồng có nhu cầu xây dựng hoặc sửa chữa Thánh đường, họ sẽ kêu gọi tín đồ Islam giáo các nơi giúp đỡ và đó là nguồn kinh phí quan trọng để họ xây dựng Thánh đường.

Thứ ba, cộng đồng Islam giáo ở các địa bàn khác nhau có những đặc trưng khác nhau về mức độ ảnh hưởng của tôn giáo, văn hóa, hay đặc trưng về nghề nghiệp, lối sống... Người Chăm theo Islam giáo ở An Giang cho thấy một đời sống đạo thuần thành. Các tín đồ ở đây coi trọng việc học đạo, hầu hết đều đọc hết Kinh Qur'an và hiểu được tiếng Ả rập. Trẻ em được nhắc nhở thường xuyên để đến các lớp học giáo lý. Thậm chí, việc học giáo lý ở một số nơi còn được coi trọng hơn so với học văn hóa ở chương trình giáo dục phổ thông của nhà nước. Một số gia đình cho biết họ cho con em mình học tới hết lớp 5 và sau đó đi sang Malaysia để học đạo. Bà con ở đây làm nhiều nghề nhưng điển hình là buôn bán nhỏ lẻ, công việc có tính chất di chuyển nhiều. Đây là vùng có tỷ lệ người Chăm theo Islam giáo cao nhất cả nước và tín đồ sống tập trung nhất. Người Chăm theo Islam giáo ở đây chịu ảnh hưởng sâu sắc bởi tôn giáo và có nhiều nét tương đồng với Islam giáo quốc tế hơn cả so với các cộng đồng Chăm theo Islam giáo khác ở Việt Nam. Trong khi đó, văn hóa truyền thống của người Chăm chỉ còn hiện diện khá mờ nhạt trong cộng đồng này. Theo một cán bộ Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh An Giang:

“...Văn hóa nghệ thuật của người Chăm rất quan trọng, đặc biệt là ở âm nhạc và diễn xướng của dân tộc này. Nhưng qua nhiều cuộc khảo sát chúng tôi nhận thấy rằng âm nhạc và diễn xướng của người Chăm Islam giáo ở đây (An Giang) đã bị biến đổi, hầu như không còn truyền thống nữa. Sau khi đi các nước về, họ đã bị pha tạp và biến đổi. Và đây là vấn đề của riêng người Chăm theo Islam giáo chứ không phải người Chăm truyền thống” (Ý kiến trao đổi tại Hội thảo *Biến đổi của cộng đồng Chăm Islam giáo ở Việt Nam hiện nay: thực trạng và những vấn đề đặt ra* diễn ra tại An Giang ngày 30 tháng 6

năm 2020 do Viện Nghiên cứu Tôn giáo phối hợp với Ban Tôn giáo tỉnh An Giang tổ chức).

Trong khi đó, người Chăm theo Islam giáo ở Ninh Thuận là một cộng đồng nhỏ với khoảng gần 3.000 tín đồ, là nhóm còn giữ được nhiều nét văn hóa truyền thống của người Chăm nhất so với các cộng đồng Chăm Islam giáo khác. Người Chăm ở đây vẫn duy trì truyền thống mẫu hệ và có nhiều đặc trưng khác biệt so với cộng đồng Islam giáo quốc tế. Bản thân người Chăm Islam giáo ở Ninh Thuận vẫn còn say mê tìm hiểu văn hóa Chăm truyền thống, ưa thích các làn điệu, bài hát Chăm truyền thống. Bên cạnh đó, người Chăm ở Ninh Thuận đặc biệt coi trọng hai nghề là nghề y và nghề giáo. Thế hệ trẻ ở đây cũng cho thấy học vấn cao hơn so với các cộng đồng Chăm Islam ở các nơi khác với nhiều em tốt nghiệp đại học.

Cộng đồng Islam giáo ở Thành phố Hồ Chí Minh đa phần là người Chăm Islam đến từ An Giang và một phần từ Ninh Thuận. Ở Thành phố Hồ Chí Minh, ngoài cộng đồng Chăm theo Islam giáo còn có hai cộng đồng Islam giáo khác là: Cộng đồng người Ấn Độ - Malaysia và cộng đồng người Malaysia - Indonesia. Cộng đồng Islam giáo ở Thành phố Hồ Chí Minh có những đặc trưng riêng so với các khu vực khác với học vấn cao hơn, đời sống kinh tế tốt hơn. Họ có cơ hội để làm những công việc như buôn bán, làm các “tour”, chương trình du lịch sang các quốc gia có cộng đồng Islam giáo, như: Ấn Độ, Malaysia, Indonesia, Saudi Arabia,...), hay làm việc trong những lĩnh vực đòi hỏi được đào tạo, có trình độ chuyên môn, kỹ thuật cao hơn. Việc buôn bán hay làm hướng dẫn viên hay tổ chức các “tour” du lịch sang các nước như Ấn Độ, Malaysia, Indonesia cho chính các tín đồ Islam giáo mang lại nguồn thu nhập đáng kể cho các tín đồ Islam giáo ở đây. Cộng đồng Islam giáo ở Thành phố Hồ Chí Minh có quan hệ thường xuyên với cộng đồng Islam giáo ở nước ngoài và cũng thường nhận được sự tài trợ từ cộng đồng Islam giáo quốc tế. Đây cũng là địa bàn thuận lợi cho sự giao lưu quốc tế rộng và có sự đa dạng về thành phần dân tộc, quốc tịch của tín đồ Islam giáo.

Người Chăm theo Islam giáo cư trú ở tỉnh Đồng Nai cũng có đời sống khá nhờ ở đây có lợi thế về các khu công nghiệp, nhà máy,...

Nguồn gốc của người Chăm Islam giáo ở Đồng Nai là những người Chăm di cư từ Ninh Thuận sang An Giang, đến Thành phố Hồ Chí Minh, từ đó qua Đồng Nai định cư, sinh sống. Nghề nghiệp chủ yếu của bà con ở đây là làm chài lưới, buôn bán và làm công nhân tại các nhà máy. Có thể nói sự phát triển chung của địa phương có ảnh hưởng tương đối rõ nét lên cộng đồng này. Quá trình công nghiệp hóa kéo theo sự phát triển nhanh chóng của các khu công nghiệp trên địa bàn đã thu hút sự tham gia của lực lượng lao động đến từ nhiều cộng đồng dân tộc, tôn giáo, trong đó có người Chăm theo Islam giáo. Những gia đình có con em đi làm trong các nhà máy, khu công nghiệp đã được cải thiện đáng kể đời sống kinh tế gia đình so với các hộ khác trong khu vực. Với mức lương của công nhân từ khoảng năm triệu đến bảy triệu mỗi tháng – đây là mức thu nhập khá hơn và ổn định hơn so với thu nhập có được từ nông nghiệp của bà con. Những người lớn tuổi hơn có thể đi làm thuê trong vùng. Rất ít gia đình người Chăm Islam ở đây có đất đai rộng để trồng cây công nghiệp, cây ăn quả,...

Nhóm cuối cùng là người Chăm theo Islam giáo ở Tây Ninh, Bình Phước, Bình Dương,... được thấy là có trình độ học vấn còn thấp, đời sống kinh tế khó khăn hơn cả trong khi diện tích đất đai thu hẹp nên thu nhập không cao và không ổn định. Theo quan sát của chúng tôi, nhiều trẻ em Chăm Islam ở Bình Dương chỉ học hết tiểu học là nghỉ học do trường phổ thông cơ sở ở xa, đi lại không thuận tiện và gia đình không đủ khả năng trang trải chi phí học hành cho con em mình. Về điều kiện kinh tế, phần lớn bà con người Chăm theo Islam ở đây làm nông nghiệp, đánh bắt cá hay đi làm thuê. Đây là những nghề có thu nhập thấp và không ổn định. Những người làm công nhân hay buôn bán ít hơn so với các khu vực khác. Đồng thời phụ nữ chủ yếu ở nhà nên việc đảm bảo thu nhập chính cho gia đình chủ yếu trông cậy vào người đàn ông trong gia đình. Có mối liên hệ giữa học vấn và đời sống kinh tế của cộng đồng: học vấn thấp ảnh hưởng đến kinh tế, ngược lại, kinh tế kém thì ảnh hưởng đến việc học lên các trình độ cao hơn. Trong khi đó, chính sách đối với cộng đồng người Chăm theo Islam giáo ở các địa bàn này không nhận được nhiều ưu đãi như cộng

đồng Chăm sống ở các địa phương khác do mặt bằng phát triển kinh tế - văn hóa – xã hội của tỉnh Bình Dương đã tương đối tốt, không còn trong diện nhận các chính sách ưu đãi. Tuy nhiên, về đặc thù dân tộc – tôn giáo thì họ vẫn là những cộng đồng thiểu số cần được hỗ trợ.

Thứ tư, cộng đồng Islam giáo ở Việt Nam ôn hòa so với cộng đồng Islam giáo ở các quốc gia khác. Một đặc trưng của cộng đồng Chăm theo Islam giáo chính là xu hướng ôn hòa trong mối quan hệ giữa các thành viên trong cộng đồng cũng như trong quan hệ của cộng đồng này với các cộng đồng tôn giáo, dân tộc khác. Đây là điểm khác biệt rõ ràng so với các quốc gia ở Nam Á hay Trung Đông, Bắc Phi mà Islam giáo là tôn giáo chủ đạo và vẫn có sự mâu thuẫn, xung đột với nhau vì lý do tôn giáo. Một phần là hầu hết người Chăm theo Islam giáo ở Việt Nam đều là tín đồ Islam theo phái Safi'i thuộc dòng Sunni, vì vậy, họ thống nhất và đoàn kết với nhau⁸. Thêm vào đó, theo quan điểm của người Chăm theo Islam giáo, mặc dù là một tín đồ Islam giáo nhưng họ sống ở Việt Nam thì họ coi luật pháp của Việt Nam là trên hết, mặc dù có giáo luật nhưng họ vẫn tuân thủ theo luật pháp của đất nước mình đang sống. Có những điều được quy định trong giáo luật nhưng nếu nó đi ngược lại với luật pháp thì họ sẽ lựa chọn làm theo pháp luật. Tính ôn hòa của cộng đồng Islam giáo ở Việt Nam còn được biểu hiện qua cả cách ứng xử đối với người phụ nữ trong xã hội. Người phụ nữ Chăm theo Islam ở Việt Nam không chịu nhiều sự chi phối, ràng buộc và lệ thuộc và nam giới như phụ nữ Islam trên thế giới. Thực tế là Islam giáo khi truyền vào Việt Nam đã được bản địa hóa nhiều và nhờ đó trở nên ôn hòa hơn so với Islam giáo quốc tế.

Thứ năm, những năm gần đây gia tăng ảnh hưởng của người Kinh đối với cộng đồng các dân tộc ít người, trong đó người Chăm cũng không ngoại lệ. Việc sống đan xen, cộng cư hay dịch chuyển khiến cho cộng đồng này có sự tương tác nhiều và thường xuyên hơn với các cộng đồng dân tộc, tôn giáo khác, từ đó có những ảnh hưởng nhất định đối với một bộ phận người Chăm theo Islam giáo, đặc biệt là lớp trẻ. Trong đó, sự ảnh hưởng của người Kinh đối với cộng đồng này trong nhận thức, lối sống, văn hóa có thể quan sát thấy khá rõ. Trong một

buổi thảo luận nhóm với các thành viên trong Ban Quản trị Thánh đường 102, Ninh Thuận, một người chia sẻ về phong tục tổ chức đám cưới của người Chăm Islam hiện nay chịu khá nhiều ảnh hưởng từ phong tục cưới hỏi của người Kinh:

“Bây giờ mọi người bắt chước nhau giống như người Việt mình. Lầu cũng có, súp cũng có, cà ri cũng có. Bên người Việt có như thế nào thì mình làm y vậy. Có nhà còn mời lên khách sạn để làm. Không tổ chức ở nhà mà tổ chức ở Thánh đường xong là tổ chức ở khách sạn luôn. Họ làm thiệp mời đến khách sạn luôn. Làm ở nhà mệt lắm, không ai làm. Người giàu họ thường tổ chức ở khách sạn. (Thảo luận nhóm, Ban Quản trị Thánh đường 102, tỉnh Ninh Thuận, ngày 22 tháng 9 năm 2019)”.

Một cán bộ quản lý tôn giáo của tỉnh Ninh Thuận cũng chia sẻ quan điểm cho thấy người Chăm theo Islam giáo ngày nay đang tiếp nhận nhiều ảnh hưởng của các cộng đồng khác, đặc biệt là của người Kinh, dẫn đến những thay đổi nhất định trong văn hóa, lối sống của họ:

“Bây giờ trong các lễ tết về phần lễ thì họ vẫn giữ nguyên các nghi thức nhưng tiệc thì có sự thay đổi. Bây giờ về tiệc thì họ tổ chức cũng có những cái giống như người Kinh. Trước đây thì họ chỉ tổ chức trong cộng đồng họ thôi nhưng bây giờ thì họ vẫn có những cái phô trương. Hoặc là một số thanh niên cũng chịu ảnh hưởng. Một số thanh niên đặc biệt là các thanh niên làm việc tại các công ty ở Thành phố Hồ Chí Minh thì ít nhiều họ cũng chịu ảnh hưởng bởi cuộc sống ở ngoài đó” (PVS, nam, sinh năm 1966, cán bộ Ban Tôn giáo tỉnh Ninh Thuận).

Bên cạnh đó, sự tham gia của người Chăm theo Islam vào lao động tại các khu công nghiệp (đặc biệt điển hình ở các địa bàn có sự phát triển mạnh của các khu công nghiệp như Đồng Nai, Thành phố Hồ Chí Minh,...) đã cho thấy sự ảnh hưởng của đời sống thế tục trên phương diện văn hóa, lối sống của người Kinh lên đời sống tôn giáo của cộng đồng này, có thể quan sát thấy qua trang phục truyền thống, việc thực hành các nghi lễ Islam giáo, việc tuân thủ giáo luật. Thậm chí một bộ phận giới trẻ thích được “Kinh hóa”. Quan sát của chúng

tôi cho thấy rằng việc giới trẻ Chăm Islam đi làm tại các khu công nghiệp đã và đang có những dấu hiệu biến đổi nhận thức và trong sinh hoạt đời sống tôn giáo của họ. Bên cạnh những nề nếp, thói quen theo chiều hướng tích cực và giúp cộng đồng này hòa nhập vào đời sống “đại chúng” hơn thì lớp trẻ Islam ngày nay cũng đang phải chịu một số ảnh hưởng tiêu cực như sử dụng bia rượu hay các chất kích thích khác (chủ yếu ở nam thanh niên) hay một bộ phận thiếu nữ Islam không còn giữ gìn giáo luật chặt chẽ thể hiện qua trang phục. Một cán bộ của Ủy ban Mặt trận Tổ quốc tỉnh Bình Dương chia sẻ:

“Islam giáo có những giáo luật hà khắc nhưng cũng có nhiều điểm rất tốt cho xã hội để ngăn chặn các tệ nạn xã hội. Thanh niên Islam giáo ở đây bị nghiện ma túy là do bị lừa, bị dụ dỗ nên dính vào không cai được. Còn những cái rượu, bia là cai được hết. Ông M.L trước đây là giáo cả nhưng ông ấy thôi giáo cả là bởi con ông ấy dính ma túy. Những ảnh hưởng xấu này là do giao tiếp với thanh niên người Kinh bị ảnh hưởng đến” (Ý kiến trao đổi tại Tọa đàm Thực trạng và xu hướng biến đổi của cộng đồng Islam giáo ở Bình Dương hiện nay, diễn ra tại Bình Dương ngày 24 tháng 02 năm 2020, do Viện Nghiên cứu Tôn giáo phối hợp với Ban Tôn giáo tỉnh Bình Dương tổ chức).

Một cán bộ quản lý nhà nước về văn hóa tại An Giang cũng chia sẻ về việc ngày nay, việc giữ gìn truyền thống của người Chăm Islam trên địa bàn tỉnh đang có dấu hiệu mai một:

“Ngày lễ của người Chăm trước kia người ta về rất đông nhưng bây giờ họ đi lao động nhiều nên có tình trạng là đến tháng đó cộng đồng họ mất đi cơ hội quần tụ cộng đồng, ví dụ như tháng chay Ramadan đã không còn được đông như trước. Điều này làm mai một dần đi văn hóa truyền thống của họ, đòi hỏi cần có chính sách đối với người Chăm theo Islam giáo làm việc tại các khu công nghiệp” (Ý kiến trao đổi tại Hội thảo Biến đổi của cộng đồng Chăm Islam giáo ở Việt Nam hiện nay: thực trạng và những vấn đề đặt ra, diễn ra tại An Giang ngày 30 tháng 6 năm 2020 do Viện Nghiên cứu Tôn giáo phối hợp với Ban Tôn giáo tỉnh An Giang tổ chức).

Có thể nhận thấy rằng quá trình hội nhập văn hóa cùng với nỗ lực nâng cao đời sống kinh tế của các cộng đồng hiện nay một mặt đã kéo

gần các cộng đồng khác biệt lại gần nhau trên nhiều phương diện, nhưng mặt khác, quá trình này cũng thách thức việc giữ gìn truyền thống của mỗi cộng đồng. Với những cộng đồng nhỏ (cả về số lượng và sức ảnh hưởng văn hóa) thì nguy cơ bị cuốn theo dòng văn hóa chung của cộng đồng chủ đạo tương đối rõ ràng. Bên cạnh đó, nhiều thập niên trở lại đây, quá trình sống cộng cư và xen cư của người Chăm với các cộng đồng dân tộc khác, mà chủ yếu là người Kinh, nên không tránh khỏi việc chịu ảnh hưởng và tiếp biến văn hóa giữa các cộng đồng, trong đó bao gồm cả loại hình nhà ở. Với nhiều dân tộc ít người, trào lưu “Kinh hóa” diễn ra mạnh mẽ, đặc biệt ở lớp thanh niên. Điều này đã làm đứt gãy quá trình chuyển giao truyền thống văn hóa của cộng đồng. Mặc dù vậy, nhưng trong nỗ lực chung của cộng đồng cũng như quan điểm, chính sách của Đảng và Nhà nước thì việc gìn giữ, phát huy truyền thống văn hóa của các cộng đồng dân tộc, tôn giáo vẫn luôn được coi trọng.

3. Một vài nhận xét

Nghiên cứu về người Chăm Islam giáo ở Việt Nam cho thấy tôn giáo đóng vai trò hết sức quan trọng trong cộng đồng này, trở thành một đặc trưng điển hình của dân tộc này đặt trong mối tương quan với các cộng đồng dân tộc khác ở Việt Nam. Đồng thời, yếu tố tôn giáo hiện diện và chi phối nhiều phương diện cơ bản trong đời sống tinh thần và vật chất của cộng đồng, gắn bó chặt chẽ với quá trình hình thành và phát triển truyền thống văn hóa của dân tộc. Mô hình tổ chức của cộng đồng Chăm theo Islam giáo mang dấu ấn rõ nét của cả hai yếu tố *tôn giáo* và *dân tộc*. Nhìn chung, với người Chăm theo Islam giáo, tôn giáo giữ một vai trò quan trọng trong đời sống của mỗi cá nhân cũng như cộng đồng, chi phối mọi mặt đời sống của tín đồ. Cũng chính tôn giáo trở thành yếu tố quan trọng gắn kết các thành viên của cộng đồng, tạo thành một khối đoàn kết, thống nhất. Tùy theo mức độ ảnh hưởng của hai yếu tố tôn giáo và dân tộc khác nhau mà diện mạo cộng đồng Chăm Islam ở mỗi khu vực có những khác biệt nhất định. Trong khi người Chăm Islam ở Trung Bộ vẫn còn ghi nhận thấy dấu ấn của truyền thống mẫu hệ với mối quan hệ gia đình, dòng tộc gắn bó chặt chẽ thì người Chăm theo Islam giáo ảnh hưởng nhiều hơn bởi

giáo lý tôn giáo, đề cao chế độ phụ hệ cùng với quan hệ láng giềng, cộng đồng những người cùng chung đức tin. Đặc điểm của cộng đồng này bên cạnh việc bắt nguồn từ những đặc trưng trong văn hóa truyền thống, tôn giáo của cộng đồng thì còn chịu sự quy định bởi các điều kiện kinh tế, xã hội, bối cảnh xã hội đương thời. Nhiều năm trước, dường như cộng đồng này đứng ngoài dòng chảy thay đổi của bối cảnh chung. Nhưng trong một vài năm trở lại đây, những biến đổi trong dòng chảy chung của đời sống văn hóa, xã hội, kinh tế đã cho thấy những tác động lên cộng đồng này, buộc cộng đồng có những biến đổi và thích nghi với bối cảnh chung đó. Tuy nhiên, đây vẫn là một cộng đồng hết sức đặc thù với đời sống tôn giáo, văn hóa có nhiều nét riêng khác, cần tiếp tục được quan tâm, nghiên cứu./.

CHÚ THÍCH:

- 1 Theo Điều tra thu thập thông tin về thực trạng kinh tế - xã hội của 53 dân tộc thiểu số năm 2019, khái niệm “Hồi giáo” được dùng để chỉ chung cho Hồi giáo Bani và Islam giáo. Người Chăm Bani và Chăm Islam đều thờ phụng Thượng đế Allah và có những điểm chung về giáo lý, giáo luật nhưng tín đồ có những khác biệt căn bản. Trong khi người Chăm Islam chỉ tin duy nhất vào Thượng đế Allah và tuân thủ tuyệt đối 5 trụ cột đức tin và có mối quan hệ thường xuyên với Islam giáo thế giới thì người Chăm Bani ngoài thờ phụng Allah họ còn thực hiện những nghi lễ dân gian như người Chăm Bà la môn và không có mối liên hệ với Islam giáo thế giới. Mặc dù đứng trên khía cạnh quản lý Nhà nước thì Bani và Islam giáo đều thuộc Hồi giáo, nhưng với nhiều nhà nghiên cứu thì đây được xem như hai tôn giáo tách biệt và bản thân hai tôn giáo này khác nhau nhiều về lễ nghi, tổ chức và hệ thống thờ tự (Dẫn theo Bùi Minh Đạo (2012), *Thực trạng phát triển các dân tộc Trung Bộ và một số vấn đề đặt ra*, Nxb. Từ điển Bách khoa, Hà Nội, tr. 173).
- 2 Kết quả điều tra thu thập thông tin về thực trạng kinh tế - xã hội 53 dân tộc thiểu số năm 2019 do Tổng cục Thống kê phối hợp với Ủy ban dân tộc thực hiện, dẫn lại từ Trần Thị Phương Anh (2021), “Một số đặc điểm của người Chăm ở Việt Nam hiện nay qua kết quả điều tra thực trạng kinh tế - xã hội của 53 dân tộc thiểu số năm 2019”, tạp chí *Khoa học xã hội miền Trung*, số 4, tr. 53.
- 3 Tổng cục Thống kê (2020), Kết quả toàn bộ Tổng điều tra Dân số và Nhà ở năm 2019, NXB Thống kê, trang 43 - 152.
- 4 Phan Xuân Biên, Phan An, Phan Văn Dớp (1991), *Văn hóa Chăm*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, tr. 186.

- 5 Bá Trung Phụ (2001), *Gia đình và hôn nhân của người Chăm ở Việt Nam*, Nxb. Văn hóa dân tộc, Hà Nội, tr. 96.
- 6 Ý kiến trao đổi tại Tọa đàm Thực trạng và xu hướng biến đổi của cộng đồng Islam giáo ở Đồng Nai hiện nay , diễn ra tại Đồng Nai ngày 20 tháng 02 năm 2020, do Viện Nghiên cứu Tôn giáo phối hợp với Ban Tôn giáo tỉnh Đồng Nai tổ chức.
- 7 Tọa đàm: *Thực trạng và xu hướng biến đổi của cộng đồng Islam giáo ở Đồng Nai hiện nay* trong khuôn khổ Đề tài do Viện Nghiên cứu Tôn giáo phối hợp với Ban Tôn giáo, Sở Nội vụ tỉnh Đồng Nai tổ chức.
- 8 Tuy nhiên, khi ở An Giang xuất hiện tín đồ Islam theo dòng Shia đã dẫn tới những mâu thuẫn giữa tín đồ Islam của hai dòng này. Nhưng mâu thuẫn này đã sớm được giải quyết nhờ có sự giúp đỡ từ phía chính quyền. Ngoài ra, cũng trong nội bộ tín đồ Islam giáo ở Việt Nam cũng từng xuất hiện mâu thuẫn, bất hòa giữa nhóm tín đồ theo Islam giáo cũ với nhóm tín đồ theo Islam giáo cải cách – chủ yếu là nhóm trẻ đi du học ở các nước Hồi giáo trở về và mang theo những quy định và cách thực hành mới của Hồi giáo quốc tế. Theo chia sẻ của một số tín đồ Islam giáo ở An Giang, có giai đoạn bố - con, anh – em trong gia đình mâu thuẫn, đánh nhau vì mỗi người theo một phe.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Thị Phương Anh (2021), “Một số đặc điểm của người Chăm ở Việt Nam hiện nay qua kết quả điều tra thực trạng kinh tế - xã hội của 53 dân tộc thiểu số năm 2019”, Tạp chí *Khoa học xã hội miền Trung*, số 4.
2. Phan Quốc Anh (2017), *Giáo trình Văn hóa Chăm*, Đại học Văn hóa Thành phố Hồ Chí Minh.
3. Phan Xuân Biên, Phan An, Phan Văn Dốp (1991), *Văn hóa Chăm*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
4. Dữ liệu khảo sát tại 12 tỉnh thuộc đề tài Cộng đồng Islam giáo ở Việt Nam hiện nay: Thực trạng, xu hướng biến đổi và gợi ý chính sách do Viện Nghiên cứu thực hiện từ năm 2019 – 2020.
5. Bùi Minh Đạo (2012), *Thực trạng phát triển các dân tộc Trung Bộ và một số vấn đề đặt ra*, Nxb. Từ điển Bách khoa, Hà Nội.
6. Phú Văn Hãn (2019), *Đặc trưng văn hóa người Chăm ở Nam Bộ*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
7. Bá Trung Phụ (2001), *Gia đình và hôn nhân của người Chăm ở Việt Nam*, Nxb. Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
8. Tổng cục Thống kê (2020), *Kết quả toàn bộ Tổng điều tra Dân số và Nhà ở năm 2019*, Nxb. Thống kê, Hà Nội.

9. Ủy ban Dân tộc, Tổng cục Thống kê (2020), *Kết quả Điều tra thu thập thông tin về thực trạng kinh tế - xã hội của 53 dân tộc thiểu số năm 2019*, Nxb. Thống kê, Hà Nội.

Abstract

CHARACTERISTICS OF THE CHAM MUSLIM COMMUNITY IN VIETNAM

Tran Thi Phuong Anh

Institute for Religious Studies, VASS

Based on the materials collected during the survey in the South Central Coast and Southern provinces, where a large number of Cham Muslims live, the article generalizes the organizational model as well as the basic characteristics of this community. The organizational model of the Cham Muslim community is governed by two factors such as religion (Islam) and ethnicity (matriarchal tradition). The influence of these two factors has led to the characteristics as follows: religion is the dominant factor in the life of the Cham Muslims; religion is also an important factor to coherent the community; Muslim communities in different regions have different characteristics in terms of the degree of influence of religion, culture, profession, lifestyle...; The Muslim community in Vietnam is good-tempered compared to the others Muslim communities. In recent years, the influence of the Kinh people has increased in the Cham Muslim community.

Keywords: Cham people; Islam; organizational model; characteristic; Vietnam.